

۱- رفتارشناسی دانش آموزان

سنین ۱۴ تا ۱۸ سالگی از مراحل پرتلاطم و پرتحرک زندگی انسان است. در این مرحله سکون، سکوت و خاموشی مفهومی ندارد و انسان همواره در پی کشف مجهولات ذهنی خود است. فرد در این سنین دوست ندارد که فقط شنونده باشد و گوش به حرف دیگران بسپارد، بلکه اگر شرایط مهیاً باشد تمایل دارد که در زندگی شخصی و اجتماعی، خود فعال و منشأ اثر باشد. از سویی با توجه به این که نوجوان، مقدار قابل ملاحظه‌ای از وقت خود را در مرکز آموزشی می‌گذراند، لازم است شرایط را برای بهره‌گیری از این خواسته‌ها و تمایلات مهیا کنیم و در پی بسترسازی مناسبی برای پیشبرد اهداف علمی و آموزشی باشیم.

۲- روش شناسی

با توجه به این مسأله آنچه از دست ما معلّمان به عنوان نیروهای خط اوک آموزش برمی آید این است که به دنبال پی افکندن اساس و پایه‌های نوین و خلاق در آموزش باشیم. حتماً تا به حال خود به این مسأله پی برده‌اید که استفاده از شیوه‌های خلاق و مورد علاقه دانش آموزان علاوه بر آن که آنان را در جریان آموزش و خودآموزی قرار می‌دهد، امر آموزش را برای خود ما نیز جذاب و آسان می‌کند. پی بردن به تمایلات و علایق دانش آموزان و همسو نمودن روش تدریس با آن، رمز موفقیت ما در آموزش است.

در روش‌های دانش آموز محور، معلم نقش رهبر را ایفا می‌کند و وظیفه او هدایت مسیر آموزش است. در حقیقت این دانش آموز است که می‌آموزد، تکرار و تمرین می‌کند و خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در این روش بیش تر وقت کلاس در اختیار دانش آموز قرار دارد. تجربه نشان داده است

از دیرباز یاددهی و یادگیری اعداد یکی از مشکلات آموزش زبان عربی بوده است و بنا به نظر اکثر دبیران و دانش آموزان، این بحث یکی از معضلات آموزش عربی است و شاید بیش تر دانش آموزان اعتراف می‌کنند که فقط برای کسب نمره در امتحان به حفظ فرمول اعداد می‌پردازند و پس از آزمون بیش تر آموخته‌هایشان در بحث اعداد به فراموشی سپرده می‌شود.

نگارنده بر این باور است که روش سنتی در تدریس اعداد کارایی لازم را ندارد و یادگیری پایدار را موجب نمی‌شود. شاید تا به حال از خود سؤال کرده باشیم که چرا دانش آموزان در یادگیری اعداد انگلیسی تقریباً مشکلی ندارند ولی در یادگیری اعداد عربی با چالش روبرو هستند؟ شاید جواب این باشد که در زبان عربی علاوه بر یادگیری شمارش اعداد اعراب، مذکر و مؤنث بودن عدد و محدود و رابطه میان این دو باعث دشواری آموزش این بحث شده است. ولی اگر کمی واقع‌نگر باشیم باید اعتراف کنیم که روش‌های قدیمی و غیر مؤثر ما دیران نیز مزید بر علت شده و باعث فقدان انگیزه دانش آموزان و دشواری مطلب گردیده است. کافی است بدانیم که با اتخاذ روشی فعال، پر جنب و جوش و دلچسب برای دانش آموزان خواهیم توانست این بحث را به یکی از شیرین‌ترین مباحث کتاب عربی تبدیل کنیم. در این نوشتار سعی نگارنده بر آن است که با کشف علایق دانش آموزان و جستجوی روشی مناسب برای ایجاد ارتباط با آن علایق و تمایلات، نمونه‌ای از روش تدریس اعداد را حضور همکاران ارجمند تقدیم دارد. گرچه بر این باور است که همکاران علاقه‌مندی هستند که سالیان درازی از این روش‌ها بهره گرفته‌اند و درس عربی را به عنوان یکی از دروس دلچسب و شیرین برای دانش آموزان عرضه کرده‌اند. فجزاهم الله خیر جزاء المحسنین

چگونه اعداد عربی

انتهی

خمس

واحد

عشر

سندس

ما را آموزش دهیم

سال دوازدهم، شماره ۴۴

۱-۱ روش‌ها
در این بخش می‌توان به روش‌های مختلفی عمل نمود: الف- دانش‌آموزان در جای خود می‌نشینند و معلم از نفر اول می‌خواهد که به عربی شماره ۱ را بر زبان آورد و نفر بعد عدد «۲» را و به همین ترتیب تا به عدد «۱۹» برسند و از نفر «۲۰» دو مرتبه از عدد «۱» شروع به شمارش می‌کنند.

ب- دانش‌آموزان را به سه گروه تقسیم می‌کنیم و از هر گروه می‌خواهیم به طور متوالی یک عدد را بشمارند. گروه اول عدد «۱»، گروه دوم عدد «۲» و به همین ترتیب تا عدد «۱۹» پیش می‌رویم.

ج- دانش‌آموزان را به حیاط مدرسه می‌بریم و با در اختیار داشتن دو یا سه توپ فوتبال و والیبال برای تمام گروه‌ها از آنان می‌خواهیم با هر ضربه توپ به زمین یک عدد را بشمارند. هر دانش‌آموز باید در مرحله اول اعداد ۱ تا ۱۰ را بشمارد و در مرحله دوم اعداد ۱۱ و ۱۲ سپس ۱۳ تا ۱۹ نیز به

که در روش‌های سنتی از قبیل روش سخنرانی، دانش‌آموز فقط ۱۵ دقیقه با معلم همراهی می‌کند و آموزش مؤثر فقط $\frac{1}{6}$ وقت را به خود اختصاص می‌دهد. بیش از این اطلاع کلام نمی‌کنم و به اصل مطلب می‌پردازم.

آموزش اعداد سه مرحله دارد: ۱- شمارش اعداد؛ ۲- قواعد عدد؛ ۳- قواعد معدود. در زیر به بررسی این مراحل می‌پردازیم:

۱- شمارش اعداد

آنچه باید قبل از هر چیز به آن توجه داشت، آموزش شمارش اعداد است. یعنی قبل از آن که به مقوله قواعد عدد، معدود و اعراب هر یک پردازیم، می‌بایست دانش‌آموز با خود عدد و شمارش آن آشنا شود. در این جا معلم اعداد را به دسته‌های سه تایی تقسیم می‌کند و با صدای بلند اعداد ۱ تا ۳ را بر زبان می‌آورد و سپس دانش‌آموزان این اعداد را تکرار می‌کنند. معلم این کار را چندین بار تکرار می‌کند تا مطمئن شود دانش‌آموزان شمارش این سه عدد را آموخته‌اند. آن‌گاه به سراغ اعداد ۴ تا ۶ می‌رود و آنها را به شیوه فوق تکرار می‌کند. این روش، نخست تا عدد ۱۰ سپس تا عدد ۱۲ و در نهایت تا عدد ۱۹ ادامه می‌یابد. تا این جا معلم نقش محوری دارد و دانش‌آموزان فقط به تکرار گفته‌های معلم می‌پردازند. اکنون نوبت به دانش‌آموزان می‌رسد و روش معلم محوری به دانش‌آموز محوری تبدیل می‌شود. در این بخش، معلم می‌خواهد برای تشبیهت و پایداری یادگیری، کلاس را به دانش‌آموز بسپارد و یا خود نقش معلم ورزش را ایفا کند و برای تمرین و تکرار اعداد دانش‌آموزان را به حیاط مدرسه ببرد و کلاس درس را در آن جا ادامه دهد.

اعداد مفرد اضافه می شود. هر دانش آموزی که در شمارش اعداد خطا کند باید انتهای صف ایستاده و سپس خود را بیازماید.

خوب است بدانیم بر حسب تجربه، دانش آموزانی که طاقت نشستن پشت میز کلاس را ندارند در این بخش از آموزش بیش از دیگران می درخشند. آموزش اعداد با توپ، بسیار جذاب و فرح بخش است.

د- چند گروه پنج نفره در حیاط مدرسه تشکیل دهیم و از دانش آموزانی که شمارش اعداد را بهتر آموخته اند بخواهیم که به طور منظم به هر یک از آنان پاس دهد و به محض دریافت توپ توسط دانش آموز شماره «واحد» را بلند بر زبان آورد و سپس سرگروه توپ را به نفر بعد پاس دهد و او عدد «اثان» را تکرار کند و به همین ترتیب پاس کاری ادامه یابد تا به عدد ۱۹ برسد. هر دانش آموزی که در شمارش متوالی اعداد اشتباه کند یک امتیاز از او کسر می شود.

ه- کارت ها یا ورقه هایی را در منزل آماده کنیم و روی هر ورقه یک شماره را بنویسیم و آنها را روی میز کلاس و میز دانش آموزان ردیف اول به طور پراکنده قرار دهیم و سپس از روی لیست کلاس و یا به طور اتفاقی از هر دانش آموزی که می خواهیم، درخواست کنیم که بیاید و مثلاً عدد «۹» را از بین اعداد موجود پیدا کند و سپس از دانش آموز دیگری بخواهیم که عدد «۵» را انتخاب کند. این کار را تا شماره ۱۰ انجام می دهیم. وقتی همه دانش آموزان شماره های مورد علاقه ما را یافتند از آنان بخواهیم که به ترتیب از شماره ۱ تا ۱۰ کنار هم بایستند و اعداد خود را به طرف دانش آموزان بگیرند و با صدای رسا شماره خود را تکرار کنند مثلاً: نه ← تسعة، پنج ← خمسة. این جا است که مشخص می شود که اولاً کدام دانش آموز عدد صحیح را انتخاب کرده است و ثانیاً آیا در جای درست خود ایستاده است یا خیر. در مرحله دوم (از اعداد ۱۱ تا ۱۹) کار را با تعداد دیگری از دانش آموزان ادامه می دهیم.

۲- کاربرد معدود

پس از آن که دانش آموزان شمارش اعداد را آموختند باید به آموزش معدود پردازیم.

در بحث معدود دو مسأله مطرح می شود: اعراب معدود و جنس معدود. در ابتدا تناسب اعداد «واحد» و «اثان» را با ماقبل خود به اختصار توضیح می دهیم و در مرحله بعدی به بیان اعراب معدود ۳ تا ۱۰ و جنس عدد و معدود می پردازیم.

پس از تمرین های عملی که در زیر بیان خواهد شد، کار را از ۱۱ و ۱۲ و سپس ۱۳ تا ۱۹ پی می گیریم.

۱- ۲ روش ها

در این بخش از آموزش نیز می توان به روش های متعددی پرداخت:

الف- کارت ها و یا ورقه هایی را در منزل و در دو اندازه بَرش می دهیم و روی ورقه های بزرگ اعداد را می نویسیم. روی برگه های کوچک چندین معدود را با شکل و اعراب صحیح یادداشت می کنیم. لازم به تذکر است که باید روی هر برگه فقط یک کلمه، یعنی یا یک عدد و یا یک معدود نوشته شود. و سپس از یکی از دانش آموزان می خواهیم این برگه ها را به طور پراکنده روی میز کلاس کنار هم بچینند. در مرحله بعد از چند دانش آموز می خواهیم که از میان اعداد و معدودهای قرار داده شده مثلاً ترکیب های زیر را پیدا کنند و کنار هم قرار دهند.

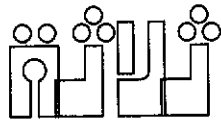
یک کتاب، دو دانش آموز، سه معلم، چهار مدرسه، پنج درخت و ...

پس از اتمام کار از آنها بخواهیم عدد و معدود انتخابی خود را با صدای رسا بر زبان آورند و قضاوت را بر عهده سایر دانش آموزان می گذاریم و بر حسب جواب دانش آموزان به آنان نمره می دهیم. این کار را در بخش اعداد مرکب نیز تکرار می کنیم. توصیه می شود برای سنجش میزان دقت دانش آموزان، چند معدود با اعراب های غلط نیز در میان معدودها قرار داده شود؛ مثلاً اسم غیر منصرفی مانند «مصاییح» را با تنوین نوشته و در لابه لای معدودها قرار دهیم. دانش آموزی که دقت نظر دارد برای ترکیب «پنج چراغ» حتماً «خمسة مصاییح» را انتخاب خواهد کرد.

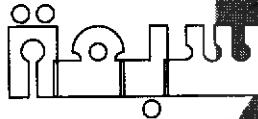
ب- تابلوی کلاس را به دو قسمت تقسیم کنیم. در قسمت راست تابلو چند عدد و در قسمت چپ تابلو چند معدود بنویسیم و سپس از چند دانش آموز بخواهیم عدد و معدود مناسب را با گچ رنگی به هم وصل کنند. توصیه می شود تعداد معدودها بیش از تعداد عددها باشد. این روش را می توان به طور عمومی نیز انجام داد، به این صورت که این اعداد و معدودها را از قبل تکثیر کنیم و در اختیار دانش آموزان قرار دهیم و یا در صورت محدودیت امکانات تکثیر از دانش آموزان بخواهیم مطالب را از روی تابلو یادداشت کنند و به موارد خواسته شده پاسخ دهند.

ج- یکی از بازی های قدیمی که بسیاری با آن آشنا هستند

نسخه

اربعه

بازی «یک مرغ دارم روزی دو تا تخم می گذارد» است. این روش برای دانش آموزان، مهیج و جذاب است. روش کار این گونه است که چند گروه پنج نفره تشکیل می دهیم و از تک تک افراد هر گروه می خواهیم که عددی را برای خود انتخاب کند؛ مثلاً نفر اول عدد «واحد»، نفر دوم عدد «اثنان» و ... یکی می گوید:

- لی دجاجُ تبیضُ کلُّ یومٍ بیضاً واحداً؟ (یک مرغ دارم روزی یک تخم می گذاره)

نفر شماره «واحد» می گوید:

- لماذا بیضاً واحداً؟ (چرا یکی؟)

آن شخص می گوید:

- فکَم؟ (پس چند تا؟)

نفر اول می گوید:

- ثلاثة بیوض؟ (سه تخم مرغ)

آن گاه نفر سوم می گوید: «لماذا ثلاثة بیوض»

این بازی ادامه پیدا می کند. هر کس که عدد خود را می شنود، باید از خود واکنش نشان دهد و این عدد را به شخص دیگری با شماره دیگر نسبت دهد. می توان به جای استفاده از کلمات «مرغ» و «تخم مرغ» از کلمات دیگری استفاده کرد. مثلاً «أبی اشتری ثلاثة کُتب؟»

در این روش هر دانش آموزی که در به کارگیری عدد و معدود درست عمل کند، نمره مثبت می گیرد و بر عکس، دانش آموزی که در به کارگیری عدد دو معدود اشتباه کند، امتیاز منفی می گیرد.

آنچه مهم است به جنب و جوش واداشتن دانش آموزان و تبدیل روش معلم محور به دانش آموز محور است تا دانش آموز را در متن آموزش قرار دهیم و روش تعاملی با دیگران را نیز به او بیاموزیم و یادگیری او را نیز تثبیت بخشیم.

دانش آموزان معلمانی را بیش تر دوست دارند که بیش تر بتوانند با آنها رابطه معلمی و شاگردی برقرار کنند. این علاقه بدون شک باعث علاقه مندی به درس و پایداری یادگیری می شود.

در پایان ضمن آرزوی موفقیت برای کلیه همکاران خواهشمندیم روش های فعال و مؤثر خود را در تدریس برای همکاران خود در مجله رشد ارسال نمایید تا با نام شما در مجله مورد استفاده قرار گیرد.